

CAS PRÀCTIC DE “RELIGIONS I MEDIACIÓ EN ZONES URBANES”

Títol descriptiu del cas:

Comunitat musulmana que necessita més espai per pregar

Localització (inclosa breu descripció):

Municipi del nord d'un país del sud d'Europa, d'uns 150.000 habitants, amb una taxa d'immigració el 2010 del 4%, i un total d'immigrants sobre la població del 21% (Idescat, 2011). En els darrers 10 anys ha experimentat un increment vertiginós de la immigració i de la diversitat religiosa organitzada. La ciutat és atractiva per a la immigració, malgrat la forta crisi econòmica a tot l'estat, degut a que la seva economia es basa fonamentalment en el sector agroalimentari que funciona a partir de petites i mitjanes empreses que practiquen contractació de temporada, de baixa o molt baixa qualificació. En general, es tracta d'una de les ciutats de la seva regió (una de les més industrials i desenvolupades de l'estat) amb menys taxa d'atur. La major part dels immigrants, al voltant d'un 36 % són d'origen africà, magrebí i sud-saharià; un 15% són d'origen americà, un 3 % asiàtic i la resta europeus. La majoria dels immigrants són musulmans i alguns cristians catòlics o protestants. L'atmosfera socioreligiosa mostra una clara presència històricocultural predominant de la comunitat cristiana catòlica, que té la propietat de molts edificis i serveis com ara, per exemple, escoles, residències d'avis, museus, hospitals, serveis socials, etc. La relació d'aquesta comunitat amb l'administració és privilegiada per raons històriques, per la legislació vigent basada en un concordat internacional amb el Vaticà, i per la identificació clara d'alguns dels líders polítics presents al govern municipal amb aquesta confessió majoritària.

Dates aproximades d'inici i finalització (si s'escau) del procés de mediació:

2007-2010

Diferents entitats i persones (religioses, interreligioses, polítiques, etc.) involucrades (incloses les seves característiques principals i les raons de la presència dels actors mediadors):

Actors directament implicats:

L'imam de la mesquita principal de la ciutat, a la que anomenarem MESQUITA 1, que aglutina bàsicament a fidels musulmans d'origen magrebí i alguns d'origen sud-saharià. És de tendència salafista pietista. La seva comunitat, que va ser convocada des de l'inici a l'Assemblea de Diversitat Religiosa de la ciutat, no podia pregar a l'oratori habitual perquè el nombre de fidels era molt superior al permès pel reglament i el lloc de culte no els podia acollir. La seva comunitat és superior als 4.500 fidels.

L'ajuntament socialista de la ciutat, especialment el seu alcalde i el regidor de l'àmbit social i de drets i participació ciutadana, així com un tècnic de la regidoria encarregat dels temes de l'Assemblea de Diversitat Religiosa de la ciutat.

L'oposició política a l'ajuntament, bàsicament de centredreta i liberal i l'esquerra ecologista i independentista.

Altres actors menys directament implicats:

Els mitjans de comunicació de la ciutat.

Altres col·lectius de musulmans més moderats i amb la percepció política d'una millor relació amb el govern i els tècnics municipals. Entre aquests hi ha l'altra mesquita (MESQUITA 2) o oratori, on es reuneixen més aviat els musulmans sud-saharians, i algunes associacions islàmiques de caire pretesament cultural.

Actors mediadors:

L'Assemblea de Diversitat Religiosa de la ciutat, que coordina l'ajuntament, a través d'una regidoria social i de drets i participació ciutadana i amb l'assessorament d'una entitat d'àmbit català reconeguda de la societat civil (l'anomenarem Civitas) –sense presència a la ciutat- que es dedica a la promoció del diàleg interreligiós i a la gestió de la diversitat religiosa.

Civitas, l'entitat experta, pionera a nivell de l'estat i connectada i reconeguda internacionalment en els àmbits de la promoció de la llibertat religiosa, de la gestió de la diversitat religiosa, de les iniciatives de diàleg interreligiós i del que s'anomena mediació interreligiosa de conflictes. Va ser requerida per l'ajuntament per tal que l'ajudés a animar i coordinar l'Assemblea de Diversitat Religiosa de la ciutat.

Les altres entitats religioses i interreligioses membres de l'Assemblea de Diversitat Religiosa. Aquesta Assemblea la coordina i dirigeix el govern municipal, convocant-la i decidint l'ordre del dia a discreció, sense consultar prèviament les comunitats religioses i entitats interreligioses membres. Civitas només incideix en l'ordre del dia molt ocasionalment i sempre pel que fa relació a temes d'informació o formació en l'àmbit del coneixement de la diversitat

religiosa i del seu marc sociològic i legal. Una federació regional d'organitzacions interreligioses assisteix a l'Assemblea amb veu però sense vot.

Informació clau relacionada amb els antecedents i el context del conflicte (abans que aquest es produís):

La societat de l'estat on es troba la ciutat ha deixat de ser formalment catòlica, però continua tenint una identitat cultural vinculada a la història i la cultura catòlica tradicional. Gran part de la classe política és plenament conscient d'això i, donada la predominança que el concordat entre Església i Estat atorga a la majoria catòlica, acaba afavorint aquesta majoria també per raons electorals. Les minories religioses resulten incòmodes, desconegudes per al conjunt de la població, però especialment la informació i coneixement dels professionals de la política i de l'administració sobre la diversitat religiosa i els seus drets són realment limitats i interessats. A més, hi ha una hostilitat veïnal als llocs de culte no catòlics, que els polítics temen i davant la qual tenen tendència a cedir amb facilitat –en una cursa precipitada per veure qui ho fa abans, més i millor. La lluita política electoral, i el cert populisme que comporta, ha fet que el tema dels llocs de culte i de les seves tendències ideològiques s'utilitzés en campanyes o precampanyes electorals, sobretot adduint arguments que feien referència directa o indirecta a la seguretat ciutadana, al model de societat i als valors cristians i occidentals, i afavorint prejudicis i estereotips que permeten parlar clarament d'islamofòbia creixent. A tot l'estat i a aquesta regió, en particular, l'ús polític de la diversitat religiosa ha acabat atiant la xenofòbia i les fòbies contra la religió. Quan s'ha proposat un pacte polític per evitar aquest ús interessat i partidista per afavorir la convivència, no hi ha hagut una bona acollida per part dels partits polítics parlamentaris. L'aparició de partits polítics extraparlamentaris que han entrat en el panorama polític usant sobretot la islamofòbia com a eina de propaganda ha agreujat la qüestió i ha provocat un mimetisme víric en altres partits més moderats i, fins i tot, en partits de l'ala esquerra. Els partits de dretes, recollint el malestar d'algunes autoritats catòliques nostàlgiques de la influència i prestigi social perduts, plantegen postures que volen afavorir o legitimar l'assimetria (tractament divers a les tradicions religioses segons el pes i influència històrics i segons la singularitat legal dins del marc jurídic vigent) i una actitud de condemna i judici dels comportaments i actituds de les comunitats religioses que puguin semblar contraris als valors occidentals, democràtics i als drets humans, especialment pel que fa a la igualtat de gènere.

L'any 2007 es va fer un acord de traslladar la MESQUITA 1 o oratori més important de la ciutat que reuneix majoritàriament els creients procedents del nord d'Àfrica i les seves famílies. L'any 2008 es concretava l'acord amb la

concessió a la comunitat per part de l'ajuntament d'un solar en un polígon industrial per un període de 50 anys a canvi d'un pagament anual de 8.000 €.

El novembre del 2008 l'Ajuntament ja disposava del projecte de la mesquita que preveia un temple amb dues plantes, més el soterrani amb places de pàrquing. Tot plegat sumava un total de més de 2.000 m² de superfície. S'hi projectaven, entre altres espais, dues grans sales d'oració, un minaret, cafeteria i restaurant, despatxos, biblioteca i un taller per a dones.

Al llarg del 2009 l'Ajuntament va requalificar el solar passant de sòl industrial a sòl per a equipaments amb el posterior vist-i-plau d'una comissió d'urbanisme. Els empresaris del polígon, que s'oposaven a la instal·lació de la mesquita a la zona, no estaven d'acord amb aquesta requalificació i hi van presentar una demanda pel contenciós administratiu. Tanmateix, els musulmans no van fer passos endavant i la mesquita només quedava com un projecte.

Mentrestant a mitjans del 2010 a la MESQUITA 1, que era clarament insuficient per acollir el nombre de fidels, per indicacions de l'alcaldia, la policia local va fer un control d'aforament i van comptar presumiblement 1.200 fidels, quan l'aforament permès era només d'unes 250 persones. L'imam de la mesquita ho negava, però, segons la Policia local, l'excés d'aforament s'havia superat diverses vegades, i aquest fet posava en situació de risc els fidels de l'interior de la mesquita i en dificultava l'evacuació en cas d'una emergència. Com a conseqüència d'aquest excés d'aforament, la mesquita va quedar precintada per l'autoritat durant dues setmanes.

L'imam d'aquesta mesquita, que es definia ell mateix com a seguidor del salafisme, era conegut per les seves idees extremistes i per liderar el rànkung dels deu clergues salafistes més controlats per la seguretat nacional. Aquest imam havia alimentat la mala maror quan no va acceptar una entrevista amb una periodista d'una televisió local perquè anava maquillada i quan no va voler parlar amb l'associació de veïns del barri de la futura mesquita perquè estava presidida per una dona.

Al cap de 15 dies es va reobrir la MESQUITA 1 després que els responsables del temple es van comprometre a controlar-ne l'accés. Tot i això, només un mes més tard es va tornar a detectar al local un excés d'aforament. Aquest fet va comportar un nou tancament provisional de la mesquita. Des del nou tancament de la mesquita els fidels liderats per l'imam van resar a dos llocs diferents. Els primers dies a un pavelló municipal i posteriorment a un solar municipal. L'últim rés del Ramadà va aplegar uns 4.000 musulmans.

És en aquell moment en què un líder d'una associació musulmana de la ciutat, que anomenarem MESQUITA 4, sense cap vinculació amb la mesquita que tenia necessitat de més aforament, comença a oferir a l'ajuntament fer-se

càrrec de la construcció d'una nova mesquita amb finançament de Marroc en diferents possibilitats de localització a la ciutat.

Al final de setembre un informe pericial independent encarregat pel Tribunal Superior de Justícia de la regió desaconsellava la ubicació de la mesquita al solar del polígon perquè estava massa allunyat dels usuaris, perquè no afavoria la relació amb la resta de ciutadans ni la cohesió social, perquè dificultava el trànsit, perquè no hi havia habilitada una zona d'aparcament prou gran i perquè la zona, atès els magatzems de productes químics i de combustible del voltant, era massa perillosa. L'Ajuntament, malgrat tot, continua assegurant que era el lloc idoni.

Finalment, al començament d'octubre la comunitat musulmana de l'oratori o MESQUITA 1 anunciava la construcció imminent d'una mesquita provisional (MESQUITA 3) al lloc previst del polígon. Seria una mesquita prefabricada i transitòria fins que es trobés un espai més gran adequat a les normatives urbanístiques i de centres de culte. La decisió es va prendre després de la pressió municipal i de la mediació d'un diputat regional del mateix partit que l'alcalde la ciutat. De fet, l'ajuntament havia deixat entreveure que era difícil la reobertura de l'oratori que havia estat tancat a causa dels reiterats incompliments de les normes de capacitat i soroll.

La comunitat musulmana, però, tot i que considerava el solar massa petit, no tenia alternatives i es va agafar a l'única possibilitat. Continuaven resant on podien, en algun descampat o sota els ponts d'un parc ja que l'Ajuntament només els cedia l'aparcament d'un pavelló els divendres.

En contra de l'alcalde i del seu grup polític, la resta de grups municipals a l'oposició rebutjaven la ubicació de la nova mesquita perquè consideraven que no era el lloc idoni.

Per la seva banda, els empresaris del polígon van reiterar la seva oposició a la instal·lació d'una mesquita a la zona perquè el polígon no estava preparat per a grans concentracions de persones, sobretot pel que feia a la circulació. A més, van oferir a la comunitat musulmana assessorament jurídic i tècnic per estudiar altres ubicacions. Els sindicats també s'oposaven a emplaçar la mesquita al polígon.

L'Ajuntament va avisar que si a la primavera del 2011 no s'iniciaven les obres de la mesquita al polígon, el consistori rescindiria la cessió del solar.

Objectius inicials de la intervenció mediatra:

- Identificar les necessitats de la comunitat musulmana en qüestió, especialment les relacionades amb el culte.

- Identificar i contactar amb els responsables de la comunitat: president, junta i imam.
- Identificar els responsables municipals que s'ocupen de les relacions amb aquesta comunitat i mirar d'establir un pla de treball conjunt per fer possible la mediació.
- Crear un clima de confiança entre l'entitat que durà a terme la mediació, Civitas, i l'administració municipal.
- Crear un clima de confiança entre l'entitat que durà a terme la mediació, Civitas, i la comunitat musulmana afectada.
- Afavorir o restaurar el clima de confiança i diàleg entre la comunitat musulmana afectada i l'administració local.

Breu descripció del desenvolupament del cas i de la mediació realitzada:

Després de l'acord inicial entre Civitas i l'ajuntament, Civitas comença, a través de múltiples gestions de dues persones expertes en gestió de la diversitat religiosa de l'equip humà de la seva seu central, un procés de selecció dels tècnics locals que hauran de desenvolupar la mediació, a més d'altres tasques acordades i que no formen part pròpiament d'aquest procés. Després d'una sèrie de contactes, els 4 candidats inicials no superen la selecció o no accepten les condicions (és el cas, per exemple, del marit –ben qualificat- de la principal tècnica municipal implicada en el projecte), que no eren gaire generoses degut a l'ajustada subvenció municipal. S'acaba seleccionant un candidat principal que no coneix gairebé l'islam, sense experiència en l'àmbit de la gestió de la diversitat religiosa i que no parla àrab. Es decideix oferir-li una formació intensiva i un suport i supervisió acurats des de la seu central de Civitas, que es troba a 150 Km. Per a la resta del programa es selecciona una senyora de l'àmbit del treball social i interessada per la diversitat cultural i religiosa.

Els primers mesos, el tècnic principal –nou contractat- de Civitas a la ciutat en qüestió, que havia assistit només a una part de la formació en diversitat religiosa que li havia ofert Civitas, visita la seu de la comunitat i el seu lloc de culte. Després d'unes entrevistes inicials fredes, intenta contactar per telèfon amb la comunitat limitant la seva presència física a la comunitat a situacions i esdeveniments excepcionals. El tècnic no respon a les expectatives inicials del servei central de Civitas. Els experts de la seu central de Civitas encarregats de coordinar el projecte de la ciutat en qüestió, van fer un seguiment acurat del tècnic local intentant reiteradament aconseguir que el tècnic seguís una formació complementària, consultés documentació procedent de Civitas, demanés ajuda de tècnics de suport puntualment per fer gestions amb la

comunitat salafista. No se'n van sortir degut a la desmotivació del tècnic local produïda, sembla ser per la seva manca de recursos i habilitats personals, el rebuig de la comunitat musulmana salafista, la manca de col·laboració tècnica i política des de l'àmbit municipal, i les dificultats de comunicació entre la seu central de Civitas i ell mateix.

Paral·lelament l'ajuntament no facilita cap mena d'informació sobre la comunitat, ni sobre les seves relacions oficials i extraoficials amb la comunitat. Civitas té coneixement que l'Ajuntament consulta assessors en immigració del seu propi partit polític, sense comunicar-ho ni informar Civitas. Els responsables de la seu central de Civitas s'adonen aviat d'una mena d'agenda oculta de l'administració local i d'una autèntica manca de confiança d'aquesta amb els professionals de Civitas. Després de manifestar als mateixos responsables municipals la preocupació per aquest fet, aquests argumenten reconeixent una certa divisió dins del municipi entre responsables i tècnics municipals així com un clar descontent amb el tècnic principal de Civitas per la tasca (no) realitzada i una demanda de resultats immediats insatisfeta. Després d'un clar intent de redreçar la situació en diverses -i dilatades- converses entre responsables municipals (el sector més favorable a la mediació) i de Civitas, es decideix donar per extingit l'acord. La sensació és que, a banda d'altres raons ja exposades, la manca de confiança mútua ha estat cabdal.

La mediació, i els seus objectius inicials, no s'ha pogut dur a terme.

Poc temps després, l'Ajuntament tanca dues vegades la MESQUITA 1 adduint excés d'aforament. La comunitat musulmana descarta construir la nova mesquita (MESQUITA 3) al solar d'un polígon industrial, com li va suggerir el municipi, per manca d'espai, i valora diferents possibilitats, tot i que finalment s'ho repensa i decideix instal·lar-se provisionalment al polígon. El govern municipal, format per un govern d'esquerres, defensa aquesta ubicació de la infraestructura al polígon, però tota l'oposició municipal i altres entitats s'hi oposen. Al poc temps, i després de la real impossibilitat de la comunitat musulmana de fer el nou lloc de culte dins dels terminis i d'acord amb les condicions previstes, l'ajuntament traspasa el dret a establir una mesquita en aquell lloc a una nova comunitat ideològicament menys incòmoda i més ben vista per l'ajuntament.

Recursos mediadors utilitzats:

- Un tècnic principal local de Civitas.
- Un responsable delegat de Civitas a la ciutat.
- L'equip central de Civitas.

- Un tècnic municipal.

Despeses de la intervenció mediatadora:

- El salari del tècnic principal (10 hores a la setmana).
- Viatges entre la seu central de Civitas i el municipi concret.
- Un cert nombre d'hores de l'equip humà central de Civitas a la setmana (unes 3).